

інформаційно-аналітичне обслуговування; консалтинг документів, а так само забезпечення функції кредитного менеджменту по встановленню лімітів, відстеженню й збору дебіторської заборгованості.

З кожним роком конкуренція на ринку факторингу істотно збільшується. Цьому сприяє ряд факторів, у числі яких – ріст експортно-імпортних операцій і прихід в український банківський сектор іноземних компаній, які на ринках інших країн активно надають факторинг. Ринок факторингу має величезні перспективи, оскільки цей продукт реально допомагає компаніям розвиватися. Постачальники, які скористаються перевагами факторингу першочергово, зможуть успішно конкурувати з іншим суб'єктами господарювання на ринку.

Використані джерела інформації:

1. Закон України від 09.09.2010 № 2510-VI "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо факторингу": [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
2. Боровская М.А. Банковские услуги предприятиям: [Учеб. пособ.] [Текст] / Боровская М.А. – Таганрог: Изд-во ТРТУ, 1999. – 169с.
3. Голикова Е.И. Факторинг. Актуальные вопросы права, учета и налогообложения: [Текст] / Голикова Е.И. – Вершина, 2008. – 240с.
4. Хромов М. Дебиторка. Возврат, управление, факторинг: [Текст] / Хромов Михаил. – Питер, 2008. – 208с.

УДК 330:339.9:332

*Безус А.М.,
к.т.н., проф. кафедри менеджменту,
Шафранова К.В., аспірант,
Академія муніципального управління, м. Київ*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНИХ ФОРМУВАНЬ ЯК ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ

У статті розглянуто поняття та сутність кластерних утворень на регіональному рівні в контексті реалізації зовнішньоекономічної діяльності регіону України. Обґрунтовано та наведено механізм функціонування кластерного утворення з метою ефективного використання експортного потенціалу регіону та підвищення рівня його конкурентоспроможності.

В статье рассмотрены понятие и сущность кластерных образований на региональном уровне в контексте реализации внешнеэкономической деятельности региона Украины. Обоснован и приведен механизм функционирования кластерного образования с целью эффективного использования экспортного потенциала региона и повышения уровня его конкурентоспособности.

The article discusses the concept and nature of cluster formations at the regional level in the context of foreign trade activities in the region of Ukraine. Substantiated functioning

mechanism of cluster formation for the effective use of the export potential of the region and enhance its competitiveness.

Вступ. Цільова трансформація структури промисловості в напрямі випереджувального розвитку науково-технічних виробництв та галузей, що працюють на задоволення споживчого попиту населення, підвищення ефективності стратегічного розвитку регіону, динамічне функціонування господарських одиниць, що продукують високоякісну та конкурентоспроможну промислову продукцію, вимагає формування цілісної концепції зазначених змін. Прогресивною в цьому плані є модель кластерного розвитку промислового виробництва, що позитивно апробована в багатьох високорозвинених країнах світу.

Провівши аналітичні та теоретичні дослідження можна зробити висновок, що саме кластерна модель розвитку може стати справжньою панацеєю для розвитку зовнішньоекономічної діяльності як складової частини соціально-економічної системи фактично всіх регіонів України завдяки забезпечення раціонального поєднання впливу та функціонування державних та підприємницьких структур.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблеми формування кластерних структур займається велика кількість сучасних зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких М.Портер, В.Фельдман, Т.Андерсен, Р.Стоун, П.Арена, Д.Хені, Ж.Вейс, П.Антіла, В.Письмак, Г.Семенов, О.Богма, Н.Костенко, М.Кропивко, С.Соколенко, Е.Ткаченко, Б.Шелегда.

Ними досліджено теоретичні аспекти формування конкурентно-спроможних кластерів, проблеми та перспективи розвитку кластеризацій на загальнодержавному і регіональному рівнях. Також науковцями досліджувались особливості кластерної адаптованості господарських підприємств в умовах трансформаційних перетворень.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день питання кластерного розвитку регіону України в контексті реалізації його зовнішньоекономічної стратегії є мало дослідженим, що пов'язано, в першу чергу, із невеликим практичним досвідом реалізації кластерної концепції та незначним періодом часу тих кластерних утворень, які вже функціонують в межах країни. Саме незначна розробленість проблеми формування кластерних утворень в регіональному зрізі в умовах національної економіки України та вироблення програм їх реалізації визначили мету даного дослідження.

Метою дослідження є визначення ролі кластеризації до організації зовнішньоекономічної діяльності регіонів. Уточнити функції промислового кластеру та визначити можливості його застосування в зовнішньоекономічній сфері.

Виклад основного матеріалу. Кластери, як підтверджує світовий досвід функціонування таких структур, більш ефективно та раціонально використовують наявний капітал, допомагають підприємствам, що входять

у кластер, економніше витрачати ресурси та контролюють цілеспрямованість і стратегічність використання залучених інвестицій, прискорюють спеціалізацію, підвищують якість продукції та зростання обсягів виробництва, поділяють ринок на сегменти, збільшують асортимент продукції і створюють нові фірми, прискорюють впровадження нових технологічних процесів, мінімізують зайві виробничі потужності та оптимально розподіляють прибутки і витрати між членами кластера. Усі конкурентні переваги такої організаційної форми територіально-ієрархічної моделі виробництва з різними рівнями локалізації дають максимальний ефект через мінімізацію видатків порівняно з окремо існуючими виробниками, що нерідко не витримують конкуренції на локальних та національних ринках з боку сильніших бізнес-одиниць чи іноземних компаній і згортають діяльність [1].

Членство в кластері для промислових підприємств означає широкий доступ до інформації щодо різних аспектів діяльності; можливості нарощування експорту та вихід на світові ринки; залучення капіталовкладень для покращення якості продукції та посилення конкурентних переваг; доступ до юридичних консультацій щодо реєстрації торгових марок, позиціонування товарів; участь керівного складу бізнес-одиниць у семінарах, що проводяться в зарубіжних країнах, для ознайомлення з особливостями ведення бізнесу [1].

Слід зазначити, що взагалі процес кластеризації охоплює більше 50% відносин соціально-економічної системи в розвинених країнах світу. Найбільш успішний розвиток кластерних ініціатив є в Австрії, Великобританії, Іспанії і Німеччині. В цих країнах формуванню кластерів надається державна підтримка. Вона проявляється у реалізації стратегії підприємництва, регіональної стратегії, промислової стратегії, Європейської хартії малих сільськогосподарських підприємств або дослідно-інноваційних стратегій. Зарубіжний досвід переконує, що ініціаторами кластерної політики можуть бути не тільки центральні органи управління, але й органи регіональної влади та місцеві об'єднання підприємців і громад. В світовій практиці такі програми дістали назву "кластерні ініціативи".

Прикладом найбільш потужного кластеру світу є Силіконова долина (штат Каліфорнія), в ній мають свої штаби тисячі високотехнологічних компаній, що займаються комп'ютерами, їхніми комплектуючими, програмним забезпеченням, мобільним зв'язком, біотехнологіями тощо. Звідти вийшли такі відомі компанії "Eastman Kodak", "General Electric", "Shockley Transistor", "Lockheed", "Hewlett Packard".

Найвідоміший європейський кластер – Пластикова долина (Франція). Підприємства, що входять до її складу займаються перетворенням полімерів в готову продукцію, проектуванням виробів, впровадженням машин тощо. В Німеччині з 1995 року діє програма біотехнологічних кластерів "Bio Regio". Близько 30% підприємств на території Євросоюзу

визнають свою кластерну приналежність. Понад 67% литовських підприємств працюють у середовищі кластерів. Найвищий рівень кластеризації зафіксовано у Великобританії, де в середньому 8 із 10 підприємств є належними до кластера [3].

Модель кластерного розвитку підтвердила доцільність та раціональність свого функціонування, Україна теж почала використовувати дану методику, так, на сьогодні, в регіонах України функціонують наступні кластери:

1. Хмельницький – одяг; будівельні матеріали; зелений туризм.
2. Івано-Франківськ – туризм; декоративний текстиль.
3. Черкаси – транспортні перевезення.
4. Житомир – добування та переробка каменю.
5. Одеса – виробництво вина.
6. Харків – машинобудування.
7. Рівне – деревообробка.

В умовах ринку кластери є прогресивним інструментом реалізації стратегії нарощення потенціалу регіону. Кластерна модель дозволяє об'єднати в єдине ціле ресурси та спеціалізацію регіону і на цій основі досягти стратегічних орієнтирів розвитку. Так на світовому ринку конкурують не держави або окремі компанії, а галузеві групи, що формуються на рівні регіонів у рамках відповідних кластерів.

Розробимо механізм впровадження лісового кластеру в умовах Житомирської області з метою ефективною реалізації його експортного потенціалу, який може бути використаний як узагальнений і для інших регіонів України в інших галузях національної економіки.

Як вже зазначалося, у Житомирській області вже функціонує кластер з видобування та переробки каменю, і дійсно, саме ця товарна група посідає провідне місце у структурі та обсязі експорту регіону.

Проте доцільним є функціонування в Житомирському регіоні лісового кластеру, адже область посідає друге місце в Україні по площі лісу, крім того, в області вже функціонує чимало підприємств деревообробної галузі, меблеві виробництва та підприємства соціальної інфраструктури. А фасилітатором даного кластеру виступатиме держава в особі органів виконавчої влади на регіональному рівні.

На сьогодні лісове господарство Житомирської області має певні проблеми, не дивлячись на пріоритетність даної галузі для соціально-економічного розвитку регіону, а саме:

- відсутність державного фінансування на проведення інвентаризації лісів;
- складний механізм надання земель для лісорозведення, зволікання сільських рад щодо передачі деградованих земель для заліснення їх лісгоспами;

- висока вартість послуг проектних робіт з виготовлення та реєстрації правовстановлюючих документів (проектів землеустрою та державних актів);

- відсутність коштів для проведення повторного радіаційного обстеження забруднених земель з метою їх реабілітації та відновлення ведення лісового господарства;

- не використовуються кошти, що знаходяться на рахунках сільських рад як лісогосподарські втрати на лісорозведення.

Саме впровадження лісового кластеру дозволить вирішити окреслене коло проблем, а крім того, істотно зміцнить конкурентні позиції області на зовнішніх ринках, так як акцент буде зміщено на виробництво продукції з високою доданою вартістю, яка на сьогодні в регіоні, на жаль, фактично не виготовляється через брак у окремих підприємств фінансових, технологічних та людських ресурсів. Створення лісового кластеру в Житомирському регіоні стало можливим, так як область має достатні фінансові потоки завдяки великому оптово - роздрібному ринку.

Іншою передумовою успішного розвитку лісового кластеру є наявність сировини. Область займає перше місце в Україні по запасах лісових ресурсів. Лісистість складає майже третину території. Переважають хвойні породи – 60%, твердолистяні (дуб) і м'яколистяні (береза, вільха, осика) – по 20%. Загальний запас деревини становить понад 120 млн. м³. Загальний середній приріст – 2,6 млн. м³ щорічно. Найбільшу лісистість мають Овруцький та Олевський райони, де вона складає понад 60% [4]. Місцеві ресурси стимулюють виробництво деревинних матеріалів та меблевого виробництва.

Економічний ефект від створення кластеру в лісовій галузі обумовлений виробничою кооперацією, яка дозволить ефективно використовувати сукупний потенціал мережних партнерів; знизити витрати на модернізацію лісової продукції шляхом передачі частини робіт партнерам, які спеціалізуються в конкретних видах діяльності; підвищити ефективність процесу забезпечення меблевого виробництва сировиною, матеріалами, деталями, конструкціями на основі встановлення довгострокових партнерських зв'язків; підвищити ефективність виконання окремих управлінських функцій за рахунок поділу праці, спеціалізації, залучення спеціалізованих фірм лісопереробного та меблевого профілю; підвищити ефективність робіт в області збуту та сервісного обслуговування, придбання необхідних ресурсів; підвищити надійність мережних партнерів в інвестиційно-фінансовій кооперації; підвищити роль, значимість та престиж органів державної влади у соціально-економічному розвитку регіону.

Хоча між ефективними кластерами відбувається постійна комунікація, формальний організований механізм може спростити комунікацію та структурувати пошук конкретної інформації. Тому регіональні органи державної влади мають розробити ефективний

інформаційний ланцюг між усіма учасниками кластера та зацікавлених осіб. Це можна зробити, наприклад, через створення спеціалізованого веб-сайту, який буде спроможний залучати нові компанії до роботи в регіоні, крім того, він може містити базу даних товарів, потужностей та контактної інформації виробників та постачальників послуг, базу даних постачальників (включаючи постачальників ділових послуг), та слугувати біржею ділових можливостей, персоналу, оголошень про роботу та нові технології. На сайті може також міститися інформація про політику уряду, як на національному, так і на регіональному рівні, щодо кластерів та урядову допомогу, або посилання на неї.

Відомо, що більшість з видів державних послуг є фрагментованими, тобто за різні їх види часто відповідають різні міністерства та агенції. В контексті створення кластерної моделі розвитку регіону, їх доцільно реорганізувати шляхом незначних змін, звернувшись до посередників або брокерів, які будуть надавати консультації щодо послуг, або створивши центри послуг для кластерів, що працюють за принципом "єдиного вікна". Крім того, в перспективі доцільним буде формування міжвідомчих груп, до складу яких увійдуть експерти з кластерів.

Загальновідомо, що для кластерів у менш сприятливих регіонах немає нічого важливішого, ніж розвиток людських ресурсів. А Житомирська область належить саме до цієї категорії. Саме в цьому ресурсі кластери дуже залежать від уряду, який є найбільшим інвестором в освіту та підготовку персоналу. Компанії цінують доступ до резерву робочої сили, знайомої з характером їхнього бізнесу та здатною застосувати свої вміння в конкретних виробничих умовах кластеру. З метою впровадження лісового кластеру в Житомирському регіоні було проведено кластерний аналіз його лісового сектору. На основі проведеного кластерного аналізу вдосконалено структурну схему організації кластеру регіону з метою стимулювання процесу іноземного інвестування у галузь та в область в цілому, а також активізації зовнішньоекономічної діяльності.

Стратегічною метою кластерного аналізу лісової галузі Житомирського регіону є проведення комплексного опису, аналізу та оцінки лісового кластеру області України, що обумовлено істотним ресурсним потенціалом, економічними можливостями, соціально-економічним значенням та можливостями сталого економічного розвитку. Узагальнену схему лісового кластеру можна представити наступним чином (рис. 1).

Пояснимо схему лісового кластеру Житомирського регіону України. Лісові ресурси знаходяться в самому центрі кластеру. Деревинні ресурси підтримують певну кількість основних та допоміжних галузей промисловості, зокрема, оброблення деревини, виробництво продукції з деревини, меблів, паперу та целюлози.

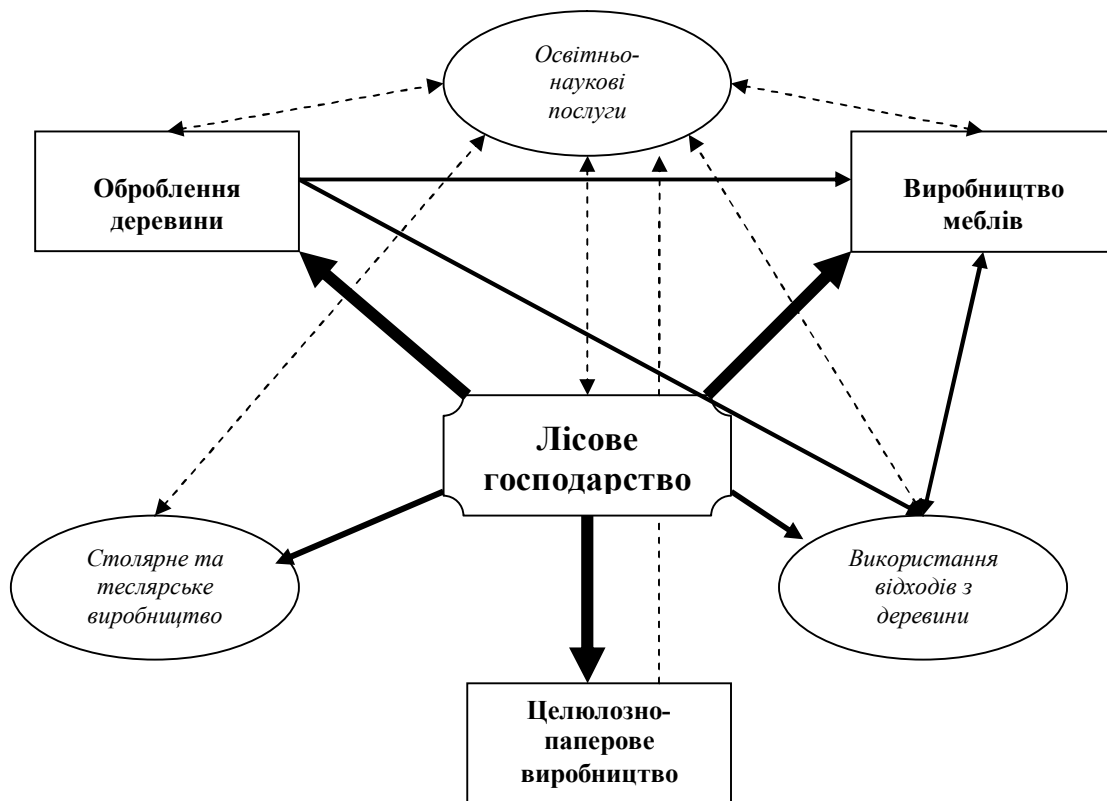

Рис. 1. Схема лісового кластеру Житомирського регіону України [джерело авторське]

Три основних складових лісового кластеру (оброблення деревини, меблеве виробництво та целюлозно-паперове виробництво) складають приблизно 90% всього обсягу виробництва сектору, хоча потенціал процесів доданої вартості реалізовано неповністю, а у сфері оброблення деревини він взагалі фактично не використовується, адже на сьогодні підприємствами області виробляються лісоматеріали круглі, тех, дрова паливні, ялини, віники, пиломатеріали, штахетник, штахетник горбильний, європіддони, заготовки експортні дубові, заготовки для внутрішнього ринку, пакети паливні, стовпчики, лаги дубові, лаги хвойні.

Зазначені види продукції складно віднести до такої, що має високу додану вартість. Отже, на сьогодні в Житомирській області є реальні передумови для створення лісового кластеру.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування і розвиток кластерів дає можливість активізувати зовнішньоекономічну діяльність регіону, об'єднати виробництво окремого виду промислової продукції в технологічний ланцюг, розробити нові траєкторії руху в бізнесі, забезпечити формування нових виробничих підприємств в цілісність з науково-дослідними організаціями, інтегрувати виробничі і сервісні підприємства з їх постачальниками.

Для успішного функціонування регіональних кластерних формувань доцільно було б на урядовому рівні затвердити програмні положення щодо

підтримки кластерних принципів управління, яка може бути реалізована у вигляді регіональних конкурсів на кращі кластерні проекти.

Економіка територій, що формуються на основі кластерів – це модель конкурентоспроможної та інвестиційно привабливої економіки. Кластерні локальні мережі є джерелами і факторами забезпечення високого рівня та якості життя населення, економічного зростання і сталого розвитку території. У рамках кластера на основі інтеграційних і кооперативних зв'язків високими темпами відбувається адаптація виробничих і переробних підприємств до ринкових умов, що є надзвичайно актуальним на сучасному етапі.

Використані джерела інформації:

1. Длугопольський О. Кластерна модель розвитку промислового виробництва регіону як фактор ефективних структурних реформ (на прикладі Тернопільської області) / О.Длугопольський / Економічний часопис – XXI: ТНЕУ. – 2010. – №2. – с. 46 – 52.
2. Лапан О.В. Кластеризація як напрям підвищення конкурентоспроможності регіонів / О.В.Лапан. - [електронний ресурс]. - <http://www.rusnauka.com>.
3. Нікуліна В.Б. Сучасні проблеми розвитку регіональних агропромислових кластерних формувань / В.Б.Нікуліна. – [електронний ресурс]. – <http://www.nbu.gov.ua>.
4. <http://www.rada.com.ua/ukr/RegionsPotential/Zhytomyr>.

УДК [332:669.1]:65.012.8(477)

*Горошкова Л.А.,
к.ф.-м.н., ст. викладач кафедри
менеджменту організацій і логістики
ДВНЗ “Запорізький національний університет”,
м.Запоріжжя*

СТАН ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ УКРАЇНИ ТА ЗАБЕЗПЕЧУЮЧИХ ЇЇ ГАЛУЗЕЙ

В роботі проведений аналіз стану та динаміки розвитку чорної металургії та забезпечуючих галузей – коксохімічної та залізорудної. З'ясовані особливості міжгалузевих зв'язків металургійної галузі та циклічний характер їх розвитку. Встановлено наявність малих економічних циклів у розвитку галузей, тривалість яких складає 2-4 року. Теоретична економіко-математична модель циклічності розвитку чорної металургії, коксохімічної і залізорудної галузі підтверджена фактичними статистичними даними.

В работе проведен анализ состояния и динамики развития черной металлургии и обеспечивающих отраслей – коксохимической и железорудной. Выявлены особенности межотраслевых связей металлургической отрасли и циклический характер их развития. Установлено наличие малых экономических циклов в развитии отраслей, продолжительность которых составляет 2-4 года. Теоретическая экономико-математическая модель цикличности развития черной металлургии,